

# Problem katehizacije srednjoškolske i radničke mladeži u našim uvjetima

Marko PRANJIĆ

## UVOD

Svim područjima naše katehetske djelatnosti ne pristupa se jednako ozbiljno i jednako intenzivno. Jednima se posvećuje mnogo više vremena, više prostora i više osoblja, dok su druga, pod ovim ili onim vidom, znatno prikraćena. I sama naša katehetska *praksa* učinila je da je takvo stanje pomalo dobilo pravo građanstva. Naime, sasvim je normalno da za sakramentalnu katehezu treba naći koliko-toliko vremena, kakve-takve ljude i barem nekakve katekizme odnosno katehetske priručnike, dok se pak za katehiziranje izvan sakramentalnog dometa ima znatno manje sluha, manje prikladnih prostora i manje kvalificiranih osoba. Jedno od takvih područja naše katehetske djelatnosti svakako je ono koje se odnosi na srednjoškolsku i radničku mladež.<sup>1</sup>

## POHOD VJERONAUKA U KRIZI

Da su naše vjeronaučne skupine srednjoškolaca i radničke omladine brojčano skromne, to stoji i za to postoji i nekoliko razloga.

1. Dubinsku potrebu mladih za *samostalnošću* koja se očituje kao čežnja za izvornošću<sup>2</sup> s jedne strane, a s druge kao suprotstavljanje tomu da se ma uz koga bude previše vezan, teško je uklopiti u naš stil kateheziranja koji je većim dijelom prilagođen dječjem uzrastu. Istini za volju, djeca i mladi imaju nešto zajedničko, ali i onoga što ih dijeli, što ih čini različitim. Dok dijete osjeća potrebu za blizinom, voditeljem, poticateljem, dotle mlada osoba tu istu stvar bar djelomice doživljava kao smetnju te (na taj način) postavlja u pitanje autoritet vođe, što se nužno odražava na katehezu.

1 U tome smislu ne posjedujemo nikakve statističke podatke; ne postoje drugi oblici istraživanja i sondiranja terena. Samo jedan od naših katehetskih skupova (X. KLJŠ od 24. do 29. kolovoza 1981), kojih je bilo više od 30, bavio se isključivo tom problematikom. Na području izdavačke djelatnosti Katehetski savezjanski centar nastoji pokriti taj nedostatak nizom svojih knjiga u biblioteci »Problemi mladih«, koji sadrži metodički obrađene katehetske jedinice za taj uzrast. Katehetski centar Zagrebačke nadbiskupije već godinama organizira tjedne susrete za srednjoškolske vjeroučitelje na kojima se pripremaju konkretne kateheze. Šteta je što se nije nitko našao da taj cjelokupni materijal priredi za tisak. Čini se da je na tom području ipak nešto pokrenuto.

2 Usp. R. TONELLI, *Pastorale giovanile. Dire la fede in Gesù Cristo nella vita quotidiana*, LAS, Rim 1982; J. SCHILLING, *Kirchliche Jugendarbeit in der Gemeinde*, München 1979.

2. Iz takva nutarnjeg stava proistječe i njihova *kritičnost*<sup>3</sup> prema svemu postojećem, što naši vjeroučitelji više gledaju kao negativnost jer to doživljavaju kao nekritičko osporavanje svega, agresiju na autoritet i osobu, preziranje ustaljenog, a manje kao nutarnji potencijal koji bi mogao biti snaga obnove, kreativnosti, pluralizma, stvaranje prostora za svakog pojedinca unutar njegove izvornosti. Neprihvatanje kritike vodi ka konfliktualnosti, unutar koje prividno pobjeđuje onaj koji ima vlast.

3. *Monološki*<sup>4</sup> pristup problemima frustrira i vjeroučitelja i vjeroučenika. Prvi osjećaju da na taj način ne dosežu svoje naslovnike, dok su drugi uvjereni da su manipulirani, odnosno da se ne sagledavaju ozbiljno njihova životna pitanja, nego se pokušava promicati, pod prijetnjom od neučinkovitosti, nešto za što se s druge strane nema sluha. Takav stav vjeroučenika frustrira vjeroučitelje, koji uočavaju da indoktriniziraju, ali teško mogu drukčije jer drukčijem nisu naučeni, drukčije nisu pokušali pa vjerojatno u drukčijem nisu ni podržavani. Tek pojedinci, uz veliko zalaganje, uspijevaju nadići tu prepreku.

4. Prijašnja značajka naše katehetske ponude mladima ima svoju osnovu u slabom *poznavanju*<sup>5</sup> omladinskog i radničkog svijeta: okolnosti u kojima oni žive, njihov psiho-fizički razvoj, subkulturu koju stvaraju, različite oblike siromaštva što ga žive: materijalno (mala mogućnost zapošljavanja), afektivno (nedostatak topline u obitelji), kulturno (otudeni od jedne, a neprivoljeni za drugu), vjersko (prozivke, obezvređivanja), odgojno (ni škola, ni obitelj), profesionalno (nemogućnost da se živi od vlastite zarade), društveno (etiketiranje i limitiranje područja djelovanja), pa i eklezijalno (mali prostor za afirmaciju). Tako nepoznavanje vjeroučenika čini vjeroučiteljevu ponudu nedostatno utemeljenom i kao takvu neprihvatljivom za konkretne prilike što se najčešće očituju u naglom osipanju polaznika vjerske pouke.

5. Manjak *kreativnosti*<sup>6</sup> u katehetskoj ponudi kao nedostatak invencije (metoda, sadržaja, ciljeva, modela, planova, programa, didaktičkih pomagala, mjesta i sl.) prisiljava mlade da se okrenu tamo gdje ona postoji u izobilju. Beskorisno je pozivati se na nadnaravne vrijednosti, na nešto što nadilazi zadovoljavanje konkretnih potreba ako naslovnici za tim ne gladauju ili, još bolje, ako *u njima* za tim nije stvorena žeđa. Jadikovke i prijetnje još manje pomažu u takvoj prilici. Mogu biti samo ismijane kao tuđa ne-moć i beskorisno zauzimanje.

3 Usp. C.BUCCIARELLI, *Realtà giovanile e catechesi*, 2. vol., LDC, Leumann-Torino 1973-1975; FACOLTA TEOLOGICA DELL'ITALIA SETTENTRIONALE, *Condizione giovanile e annuncio della fede*, La Scuola, Brescia 1979.

4 Usp. M. HARRIS, *Portrait of Youth Ministry*, New York 1981; D. PIVETEAU, *Aprire i giovani alla fede*, LDC, Leumann-Torino 1979.

5 Usp. R. MARTINELLI, *Rinnovamento psicopedagogico della pastorale giovanile. Ricerche e orientamenti*, PUL, Rim 1977; CONSEJO EPISCOPAL LATINOAMERICANO, *Elementos para un directorio de pastoral juvenil orgánica*, Bogotá 1982.

6 Usp. C. BUCCIARELLI, »Creatività e fede religiosa: dialogo possibile?«, u *Orientamenti pedagogici* 24 (1977) str. 787-816.

6. Nedostatak *sakramentalne*<sup>7</sup> kateheze koja bi bila most između potvrde i ženidbe također je jedan od razloga da vjeroučenici smatraju kako je to vrijeme *predaha* s obzirom na vjersku pouku. Neki vjeroučitelji priskaču tome na taj način da pomiču vrijeme podjeljivanja sakramenata potvrde. Drugi pak, bojeći se da polaznici neće i prije okrenuti leđa katehetskoj dvorani, smatraju da je bolje što prije podijeliti dotični sakrament, a sve drugo pripuštaju »milosti Božjoj«. Svakako, ako se naše katehiziranje obavlja prije svega zato da se podijele određeni sakramenti, onda odlazak nakon primanja ne bi trebalo da čudi. Da se promijeni ta praksa, morat će se promijeniti koncepcija kateheziranja. Primanje sakramenata tek je jedan od ciljeva katehizacije, inače će nedostatak takve »obveze« i stvarno postati razlog ne samo predaha nego i definitivnoga zaborava onoga što se naučilo i onoga što se prakticiralo.

7. Katehezu zasigurno čini manje djelotvornim i nepostojanje *funkcija*<sup>8</sup> u Crkvi koje bi se obnašalo nakon različitih faza kršćanske formacije. O tome kasnije nešto više.

8. Nedovoljno razjašnjena praksa četiriju *službi*<sup>9</sup> u Crkvi (kerygma, diaconia, liturgia, coenonia) čini nejasnom i mjesto i ulogu laika u promicanju kraljevstva Božjeg u svijetu. Naime, našim mladim ljudima nije uopće jasno što bi to oni trebali da čine kao živi članovi Crkve, što je specifično njihovu laičkom pozivu, što treba da bude njihov glavni doprinos? Malo je njih koji se uopće smatraju Crkvom. Naprotiv, mnogo je onih koji Crkvu gledaju isključivo kroz prizmu ministerijalnog svećeništva pa u njoj nekako ne vide svoje mjesto. Doživljavaju se stvarno kao »stado«.

9. Neizdiferenciranost katehetskih *programa*<sup>10</sup> stvara našim mladima problem vječnog ponavljanja jedne te iste građe. U tome ima veliku ulogu i vjeroučiteljsko površno pripremanje katehetskih jedinica. Neki se previše pouzdavaju u svoju elokventnost, drugi u didaktička pomagala, treći u trenutno nadahnuće, četvrti u katehetski priručnik i tome sl. Katehetski čin je preozbiljna stvar da bi mu se pristupalo na taj način.

7 Sve veća tendencija u praksi da se sakrament potvrde podjeljuje što prije da vjeroučenici ne bi ostali bez njega zbog krize religiozne prakse koja nastupa u mladosti, jest zapravo dvosjekli mač. S jedne strane, spašava se podjeljivanje, ali se, s druge strane, otvaraju vrata odlaženju. Naime, razdoblje koje postoji između podjeljivanja sakramenata krizme i ženidbe nekada je i duže od 15 godina. Za taj raspon trebalo bi organizirati prikladnu katehetsku pouku. Međutim, to je ono što nam ponajviše nedostaje. Tu se mnogi katehete osjećaju nemoćni, a vjeroučenici vide razloge za »predah« od vjeronauka.

8 Taj će se razlog u kasnijem tekstu detaljnije razradivati. Usp. B. GROM, *Metodi per l'insegnamento della religione, la pastorale giovanile e la formazione degli adulti*, LDC, Leumann-Torino 1981; G. MILANESI, *Oggi credono così*, 2 vol., LDC, Leumann-Torino 1982.

9 E. ALBERICCI, *Kateheza i crkvena praksa*, KSC, Zagreb 1986; Z. TRENII, *Giovani e proposta cristiana*, LDC, Leumann-Torino 1985; A. AMATO - G. ZEVINI, *Annunciare Cristo ai giovani*, Rim, LAS, 1980.

10 Jedan od problema naše katehizacije jest i promjena vjeroučitelja. Budući da postoje različiti afiniteti kateheta, služe se i različitim priručnicima. Međutim ono što često nedostaje jest vođenje evidencije o predenom »gradivu«, tako da nasljednik, bez obzira na katehetski priručnik, nudi vjeroučenicima ono što je prethodnik već davno prošao. Zato bi bilo vrlo važno da se u našu katehetsku praksu uvede neka vrsta »katehetskih dnevnika« iz kojih bi se na brzinu moglo vidjeti što je predeno, a što još treba obraditi.

10. Nepostojanje cjelovito razrađenog katehetskog *plana*<sup>11</sup> za sve uzraste na razini mjesne Crkve rada kod vjeroučitelja osjećaj prepuštenosti samom sebi i vlastitim kreacijama. On bi trebao da sadržava ciljeve, a sadržaje (moral, dogma, Pismo, tradicija, povijest, konkretna ljudska situacija, liturgija i sl.) uputiti na različitost metoda i modela, držati pred očima najširi spektar značajki samih naslovnika, ambijent u kome se odvija katehetski proces, naznaku o nekim didaktičkim pomagalima, prikladnost katehetskog jezika i tome slično. Naši su vjeroučitelji već pomalo navikli raditi bez izravnih uputa Biskupske konferencije. Ima to, istini za volju, i svojih prednosti; recimo, to da čovjek nije striktno vezan na određeno prosljeđe i da se ne mora opterećivati programom. Međutim, to isto stanje ima i svojih nedostataka: vjeroučitelj ne osjeća dovoljnu potrebu da katehizira određeni uzrast, iako svi katehetski dokumenti opće Crkve inzistiraju na tome, pa i naše *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri*, ili će pak tu djelatnost smatrati stvarju njegove dobre volje. Takav pristup može uzrokovati teško razilaženje, što je uostalom evidentno u našoj katehizaciji. Postoje dekani, pa, ako hoćete, i cijele biskupije u kojima nema sustavne vjerske pouke srednjoškolaca i radničke mladeži.

11. *Sociološka neispitanost*<sup>12</sup> stvarnog katehetskog stanja tog uzrasta otežava kreiranje prikladne alternative pomalo ustaljenoj praksi. Nemojmo si umišljati da bismo sociološkim podacima riješili problem, ali bismo sigurno imali prilično pouzdanu osnovu od koje bi trebalo da krenu razmišljanja. Zasigurno bi bilo vrlo korisno da se ispita zašto vjeroučenici napuštaju katehetske dvorane nakon prve pričesti odnosno potvrde. Je li uzrok tomu vjeroučitelj, sadržaj, metoda, prostor, program, zasićenost, neadekvatnost, »neekonomičnost«, laksnost roditelja, nepoistovjećenost s katoličkom etikom, uvjerljivija ponuda sa strane i sl. Isto bi tako bilo zanimljivo doznati zašto neki vjeroučenici, unatoč svemu spomenutom i »kapitulaciji« kolega, nastavljaju sustavni vjerski odgoj: je li posrijedi roditeljska prisila, vlastito uvjerenje, potreba za produblivanjem vjerske kulture...?

12. Zbog *katehetskog govora*<sup>13</sup> nije malo onih koji rezigniraju. On je ostao negdje daleko i negdje po strani: krut, neshvatljiv, nadiđen, bez duše.

11 Jedna od najgorih stvari u našoj katehizaciji svakako je nedostatak općeprihvaćenog i potanko razrađenog katehetskog kurikuluma. O tome se već godinama raspravlja, godinama se zbog toga žali, a konkretnih odluka još uvijek nema. Postoji u pozadini osjećaj da se ne bi željelo zamjeriti nijednoj izdavačkoj kući, nijednom piscu katehetskog priručnika. Međutim, čini se da ipak te stvari ne isključuju jedna drugu, kako nam se to doima na prvi pogled. Općeprihvaćeni katehetski plan ne znači u isto vrijeme jednoličnost. I dalje bi se vjeroučiteljima ostavila mogućnost izbora katehetskih priručnika, ali bi točno znali što moraju »proći«, a što ne sadrži njihov priručnik. Osim toga, izbjegla bi se i određena »samovolja« ispitivača vjeronauka pri pojedinim vizitacijama. Naime, i sam ispitivač ne bi sam odlučivao što je bitno, a što sporedno, jer bi iznad njega bio općeprihvaćeni program, kojega bi on morao dobro poznavati i na što bi se vjeroučitelj mogao pozivati u pojedinim prigodama.

12 Nema nikakve evidencije o tome kolika je to skupina ljudi, tko bi se njome imao baviti, kakve joj sadržaje nuditi, koje metode primijeniti. Postojeće brojke koje stižu u ordinarijate prilično su nepouzdanе. Obično ih se uveličava. Ordinarijat pak nekako ostaje na »pobožnim preporukama«. Radi stvaranja pouzdana statističkog pregleda sigurno bi trebala određena financijska moć, trebali bi kompetentni ljudi koji bi to mogli stručno provesti. Na takvoj osnovi katehēticiari bi sigurno mogli stvoriti određene »tekstove« za taj uzrast.

13 Usp. J. P. BAGÓT, »Quale linguaggio per la catechesi« u *Catechesi* 46 (1977), str. 13, 27-42; »Sulla crisi del linguaggio religioso«, u *Concilium* 9 (1975), br. 5; G. MORAN, »Two Languages for Religious Education«, u *The Living Light* 40 (1977), str. 7-15; A. PALENZUELA, »Algunas consideraciones sobre el lenguaje catequético«, u *Actualidad Catequética* 22(1981) 104, str. 51-64.

Njegovu su simboli postali tako tuđi da ih je potrebno stalno tumačiti i interpretirati da budu shvaćeni koliko-toliko. Ništa bolje nije ni s liturgijskim obredima, slavljinama. Ono što bi trebalo da bude »culmen et fons«, nije zapravo ni jedno, ni drugo. Liturgijska slavlja mladih velikim se dijelom događaju izvan sakralnih prostorija.<sup>14</sup>

13. Kad je već riječ o našim srednjoškolcima i mladim radnicima, ne treba gubiti iz vida ni *religiozni kontekst*<sup>15</sup> unutar kojeg oni žive: pluralnost religioznih svjetonazora, od onih kršćanskih s različitim konotacijama do ateističko-ispovjedničkih, s ništa manjim nijansiranjem. Obvezatna vjerska praksa unutar različitih vjeroispovjesti utječe na naše vjeroučenike. Nije, naime, svejedno da li pripadnici vjerskih skupina imaju obveza s obzirom na svoju vjersku praksu. Mnogim našim mladima je ideal da vjersku praksu svedu na najmanju mjeru odnosno na povremenost, navodeći kao razlog: »Kako oni mogu tako, a također su kršćani?« »Kako oni smiju, premda vjeruju u jednoga Boga?«

14. Jedan od problema naše katehizacije tog uzrasta svakako je i vrlo mali interes za *društvenu*<sup>16</sup> problematiku: angažiranje unutar postojećeg društva, poistovjećivanje s vrednotama što ih ono promiče, pristajanje uz politički sustav, problem zapošljavanja, zarade, rješavanja stambenih problema, organiziranje međusobne karitativne pomoći i sl. — sve to, čini se, zaprema sasvim mali dio naše vjeronaučne prakse, ako uopće i postoji unutar nje, premda su to životni problemi naših vjeroučenika. Ono što nije egzistencijalno klerički problem ne bi trebalo prezirati kao problem, bar ne pod vidom razmišljanja i traženja izlaza za drugoga.

15. Manjak životnoga *svjedočenja*<sup>17</sup> vjeroučiteljeva nije tek iznimka kao pomutnja uvjerljivosti vjerske ponude. U našim prilikama to je specifičan problem ako je vjerodostojnost evanđeoske poruke usko vezana za život ministerijalne osobe. Nije rijetko da se prestanak vjerske prakse argumentira sablaznošću nad postupkom vjeroučitelja, vjeroučiteljice, župnika, kapelana, biskupa i sl. Na taj način vjera ili vjersko opredjeljenje nisu vrijednosti u sebi, nego ponuda koja ima smisla samo ako je doživljena, viđena, eksperimentirana u životu drugoga. Ne treba nijekati vjeri i taj vidik, ali svakako treba da se više inzistira na osobno pristajanje uz nju bez striktnog povezivanja sa *svjedočanstvom* »službene« osobe.

14 Usp. C. FLORISTAN, »La liturgia, luogo dell'educazione della fede«, u *Concilium* 20(1984)4, str. 648-661; R. LOMBARDI, *Catechesi e liturgia nella riflessione pastorale italiana del periodo postconciliare*, Morcelliana, Brescia 1982; E. ALBERICH, »Liturgia e catechesi. La sintesi del mistero cristiano offerta dalla liturgia«, u *Orientamenti pedagogici* 13(1966), str. 691-713; A. TRIACCA, »Evangelizzazione e catechesi per la liturgia«, u G. CONCETTI, *Evangelizzazione e catechesi*, Massimo, Milano 1980, str. 339-360.

15 Rijetki su naši ambijenti unutar kojih bi živio samo katolički živalj. Obično su to prostori satkani od najrazličitijih vjerskih svjetonazora: pravoslavlje, islam, različite protestantske sekte, pa i opredjeljenje za ateizam pod određenim vidom sve više poprima neke religiozne manifestacije. Sve to ima odraz na katehetski postupak.

16 Ni u kojem slučaju ne bi se u katehizaciji smjela ignorirati naša stvarnost unutar koje su rođeni, žive i djeluju naši vjeroučenici. Koji su to društveni momenti općenito koje kateheza ne bi smjela zapostaviti, o tome usp. M. PRANJIC, »Društveni odgoj kao nezaobilazna komponenta u vjerskom odgoju i pouci mladih« *Kateheza* 6(1984), str. 4, 5-17.

17 Usp. P.J. JOSSUA, *La condition du témoin*, Cerf, Paris 1984; F. PAJER, *La catechesi come testimonianza*, LDC, Lezmann-Torino 1969; J. M. MARTINEZ BELTRAN, *Creatividad y pedagogia de la fe*, S. Pio X, Salamanca 1976.

Moglo bi se tako unedogled nabrajati probleme u katehiziranju naše srednjoškolske i radničke mladeži. Mislim da su ovdje prikupljeni oni glavni zbog kojih ovaj uzrast većim dijelom okreće leđa ne samo katehetskim dvo- ranama nego i samoj vjerničkoj praksi. Želim se vratiti samo jednom od spomenutih problema, ne smatrajući ga najevidentnijim, ali ipak, budući da živimo u određenim prilikama u kojima je materijalni vidik neobično važan, i sam propust na tom području može biti vrlo kompromitentan za našu katehizaciju. Riječ je o nepostojanju funkcija unutar Crkve koje bi se obnašale nakon određenih faza kršćanske formacije.

## MOGUĆNOST KARIJERE

Osoba sa srednjom školom, naročito radnička mladež, već nešto znači, već može biti svoj gospodar; može stjecati, bogatiti se, slobodno se organizirati i udruživati i tako se profilirati. Nitko ne može nijekati da je to, s jedne strane, potreba mladog čovjeka, a, s druge strane, da postoje i prikladne mogućnosti da te potrebe budu ostvarene.

Da li u crkvenim strukturama, u Crkvi kao organizaciji postoji ta mogućnost i ta prigoda za mlada čovjeka? Da li time što je osoba pričešćena, što je ispovijedena, što je krizmana dobiva i neki status, neku »funkciju« u Crkvi? Osigurava li primanje sakramenata u Crkvi osobi da bude netko? Mladi nemaju toga osjećaja, a obnašatelji crkvenih funkcija isto tako znaju da se po sakramentima inicijacije tek postaje *puk*, *stado* kojim će onda ravnati *pastiri*. Praktički postoje dvije vrste ljudi u Crkvi: oni koji djeluju u Crkvi i žive od Crkve te oni koji jesu Crkva, rade za Crkvu i treba da budu zadovoljni s onim što im se nudi. Ovi posljednji, ako nemaju osjećaja da nešto gube zbog toga što neće raditi za Crkvu, prestaju to i činiti. Za sekulariziranog čovjeka (a to su i naši srednjoškolci i napose radnička mladež) ne znači mnogo to što ima pravo ići na pričest, ima se pravo ispovijedati. On se tim pravom najradije ne bi služio kad u njemu ne vidi i sredstvo koje mu jamči da bude netko.

Zbog usporedbe navodim ovaj primjer. Prema nekim našim katekizmima, sakramentom potvrde krizmanik postaje »vojn timer Božji«. Kod mlade osobe, kad prvi put čuje tu usporedbu, pojavljuje se u glavi istog trenutka slika vojnih dužnosti, ali i vojnih mogućnosti, vojne karijere. Pokuša li se unutar crkvenih struktura koje se služe tim slikama pronaći nešto slična za krizmaničku dob, sva ta šarolikost najednom nestaje, otpada, nema je. U najboljem slučaju može se stići do statusa »pješađinca«, a pješađinac je već disprekativno i za samog vojnika. Nitko ne želi obnašati popratnu ulogu.

Ne postoji li u podsvijesti naših mladih nakon krizme upravo to da oni ništa ne znače, da time ne postaju ništa posebno, da se od njih zapravo ništa ne očekuje, da im se ništa ne povjerava? Oni se sve više osjećaju kao bespotrebno akumuliran kadar. Pobožni uzdasi, pobožne projekcije, pobožne definicije ne daju mladima perspektivu. Oni hoće — to je uostalom zahtjev njihove razvojne dobi (na čijem početku stoji sam Stvoritelj) — nešto konkretno, konkretne zadatke, konkretnu mogućnost samodokazivanja kroz koju se raste i biva netko. Zato kršćanstvo, naročito za tu dob, ne bi

trebalo previše spiritualizirati, sve skupa svoditi na »nešto drugo«. Jest vojnik, ali na neki drugi način; jest svećenik, ali na neki drugi način; jest pastir, ali bez ovaca; jest kralj, ali bez kraljevskog prijestolja; jest odgovoran, ali ne baš toliko; jest punopravan član, ali ne može obnašati sve funkcije itd. To stalno prebacivanje na »drugi« i na »drugog« obeshrabruje i ne daje nadu da će se ikada ući u posjed. Zato se odlazi tamo gdje su veće mogućnosti.

Ima nešto u našem katehiziranju mladih, odnosno u njegovim naslovnici-ma što, umjesto da vodi k oduševljenju, prihvaćanju i poistovjećivanju, vodi sasvim u suprotnom smjeru: k zasićenosti, da ne kažem — averziji. Tu je, dakle, problem ponude koja bi trebalo da bude adekvatan odgovor na potražnju. Ako ta posljednja nedostaje, onda je uzaludno nuditi nešto što nije željeno. Koliko oblik našeg katehiziranja mladih, koliko katehetska načela i katehetski propisi daju odgovor na postavljena pitanja mladih? Koliko ponudena »materija« pomaže našem mladom čovjeku da bude ostvareniji, sretniji, više čovjek — malokad se tko zapita. Naši vjeroučitelji često zaboravljaju da postoje i druge instance koje nude odgovore. Preko toga se olako prelazi, možda se za njih ne zna, možda ih se obezvređuje i banalizira. A što ako su one bolje uočile potrebu, ako znaju na nju prikladnije odgovoriti, ako pukim slučajem nude traženo?!

Lijepljenje najuzvišenijih etiketa vlastitoj ponudi, a da ona u praksi ne pruža ono što se za nju kaže, ne može nikada biti uvjerljivo. Naprotiv, može biti obmana, indoktriniranje i nametanje. Prema njemu se onda kao takvom i postupa. Čim čovjek stekne moć da mu se opre, da mu umakne, on će to i učiniti. Bilo bi ludo ovdje tvrditi da Bog ne može zahvatiti, da ne može zagrijati, da ne može oduševiti, ali njegova ponuda jednom pripušte-na ljudskom pakiranju nailazi na masivni otpor među mladima.

## GLAVNA ZAOKUPLJENOST

Naša dosadašnja katehetska razmišljanja većim su dijelom bila usmjerena na djecu i predadolescente do podjeljivanja sakramenta potvrde<sup>18</sup>; onda se nekako, zbog nekih od spomenutih razloga, svjesno ili nesvjesno, preskakala dob srednje škole,<sup>19</sup> da bi se potom nešto više, ali samoinicijativno,<sup>20</sup> po-

18 Pod tim vidom izrađeno je mnoštvo katekizama različitih profila. U svijesti vjeroučitelja prisutno je da je to eminentno katehetsko razdoblje i malo je onih koji ne iskoriste to vrijeme da djecu uvedu u kršćanstvo. Tom istom problematikom bavile su se i naše katehetske škole. O tome se raspravlja na svećeničkim koronama, drže se seminari itd.

19 Razlog relativno malom pohodu srednjoškolaca vjerskoj pouci uvjetovan je i određenom nelagodnošću kateheta. Mnogi su uvjerenja da nisu tome dorasli. Mnogi se pravdaju nedostatkom programa, priručnika ili vremena. Drugi su pak mišljenja da za taj uzrast nije potrebna sustavna katehizacija, nego je dovoljno da se povremeno organiziraju duhovne obnove, konferencije ili tribine pa da se zadovolji vjerska potreba tog uzrasta.

20 Nije dovoljno na razini ordinarijata imati Katehetsko vijeće pa da bude riješen problem katehizacije tog uzrasta. Istini za volju, nijedan naš ordinarijat nije bez tog katehetskog lijepla, no unatoč tome stvar je ostala na mrtvoj točki i oni pojedinci koji nešto pokušavaju riskiraju da budu ismijani od vlastitih kolega.

svetilo vremena i pažnje pripremi za brak<sup>21</sup> odnosno razmišljanju o ulozi roditelja i obitelji u katehizaciji djece.<sup>22</sup>

I takav postupak vjeroučitelja i takva praksa vjeroučenika uzrokovali su smanjenje posjetilaca vjeronauka. Tvrdnje su mnogih kateheta poput »Nemamo vjeroučenika«, »Mladi poslije krizme masovno napuštaju ne samo katehetske dvorane nego i svaki oblik vjerske prakse: prestaju dolaziti na misu, prestaju se ispovijedati, prestaju se zanimati za vjerska pitanja, počinju pomalo prezirati sve ono što je vezano uz Crkvu i za vjernički život; osjećaju kompleks manje vrijednosti pred kolegama koji nikada nisu okusili vjernički kruh, a sada se nastoje poistovjetiti s njima i nadoknaditi ono što su izgubili te zaboraviti ono što su u Crkvi naučili«<sup>23</sup>

## PITANJA KOJA IZ TOGA PROISTJEČU

Otkuda takvo stajalište srednjoškolske odnosno radničke mladeži prema onome što su učili i usvojili kao vjeroučenici? Kako to da im nije pošlo za rukom da se poistovjete s ponudjenim vjerskim vrednotama? Zašto se ne mogu ili ne žele prepoznati kao kršćani? Kako to da u onome što su učili i što im se nudilo kao »pomoć za život« nisu otkrili nešto životno što će ih podržavati, nadahnjivati, potpomagati, oslobađati, činiti sretnim? Je li moguće da u onome u što nisu bili sustavno upućeni, što im se nije nudilo kao životni ideal, nalaze više smisla nego u onome što im se možda sa strahopoštovanjem nudilo kao jedino ispravno, pouzdano i pravovjerno? Zašto naše katehetske dvorane postaju rasadišta budućih vjerskih indiferentista, čak i otpadnika od vjere? Zar smo morali zbog toga ulagati toliko snaga?

To su pitanja koja već desetljećima vapiju za odgovorom. Na svim našim pastoralnim skupovima stalno se iznova postavljaju. I to traje gotovo stoljeće.

Davne 1897. godine sarajevski nadbiskup dr. Josip Stadler se pita: »Otkudle dolazi, da uza sva nastojanja većine kateheta ipak mladići mnogi, kad ostave gimnaziju i uopće srednje škole, postaju bezvjernici, a drugi skroz nemarni i nehajni u izvršavanju svojih dužnosti; najmanji dijel ostaje

21 Uglavnom svi naši župni uredi prigodom prijavljivanja mladenaca za sakrament braka organiziraju vrstu kratkog tečaja o sadržajima tog sakramenta, o roditeljskim dužnostima, o međusobnom podržavanju, praštanju i ljubavi unutar bračne zajednice. Vrlo su važne za našu krajevnu Crkvu inicijative što su ih pokrenuli oci isusovci u svom Obiteljskom institutu te u posebnim obiteljskim školama. Nadasve su perspektivna u tome smislu nastojanja nekih profesora Đakovačke bogoslovije i laika koji s njima rade. Ta njihova inicijativa već je davno prešla granice Đakovačke biskupije. Možemo se nadati da će inicijativa biti podržana i proširena na sve naše biskupije, a preko njih prodrijeti i u sve naše župe.

22 Tom se temom na poseban način bavila Deveta katehetska ljetna škola, održana u Dakovu od 25. do 30. kolovoza 1980. godine. Katehetski salezijanski centar izdao je i jednu knjigu u svom nizu »Orijentacije« koja je naišla na vrlo pozitivan odaziv. Napisao ju je Gaetano Gatti, a naslov je *Katehetska zadaća obitelji u suvremenoj crkvi*, KSC, Zagreb 1981.

23 Takve i slične lamentacije redovito se ponavljaju na skupovima našeg klera, naših vjeroučitelja. Roditelji se žale na iste propuste mladih.



vjeran Bogu i Crkvi.«<sup>24</sup> Prof. Ferdo Heffer, hrvatski katehitičar, zapisat će 1908. godine: »...nesrećni mladić /.../ već u petom razredu gimnazije pogrđuje Crkvu i svećenstvo, u šestom 'piše' u čadave omladinske časopise, a u osmom — proučivši i apologetiku i crkvenu povijest i sve druge za gimnazi-ju propisane vjerske discipline — s ponosom ističe, da je 'liberalac', a svećenstvo da isisava i zavarava ljude zbog svoje staleške koristi. I ti su slušali očinske upute katehete, i tima se djelovalo na srce intenzivno i mnogo godina. A bez koristi. Činjenica jest, da niti 3% sveučilišne omladine ne polazi svete mise i ne vrši godišnje ispovijedi. /.../ To su gole činjenice, što ih navedosmo. Djeluje katehet u školi naporno; mladež mu je u ruci 12 godina, a onda listom — otpada od Hrista.«<sup>25</sup> U istoj knjizi isti autor donijet će mišljenje: »U crkvi se najgore vlada razred, koji uči liturgiku; najslabiju vjeru imaju učenici, koji uče dogmatiku, a Crkvu štuju najmanje oni, koji proučavaju crkvenu povijest.«<sup>26</sup>

## IZVOR PROBLEMA

Ako je vjerovati ovim navodima, onda se može mirno ustvrditi da naše prilike nisu gore od onih na prijelazu stoljeća, premda su tadašnje društvene i političke prilike bile posve drukčije, reklo bi se da su bile sklonije vjeri nego današnje, ali je odaziv manje-više isti. To će reći: vjera nije samo plod intenzivnog i sustavnog proučavanja crkvene tradicije, odnosno temeljitog informiranja o Bibliji; ona nije samo produkt Crkvi naklonjenih političkih sustava; do nje se ne dolazi isključivo umnažanjem katehetskog gradiva. A naša razmišljanja još uvijek se nekako vrte u tom krugu. Čini nam se da će mladi biti korjenitiji kršćani ako za njih pripremimo prikladniji, metodički dotjeraniji priručnik, time što ćemo povećati broj vjeronaučnih sastanaka, time što ćemo upornije inzistirati na sakramentalnoj praksi. Sve skupa, bar s obzirom na veliki postotak mladih, vodi k tome da oni sustaju, da se zažele onoga što je izvan dotične ponude i čim dobiju priliku da posegnu za tim bez velike grižnje savjesti i bez velike nedoumice odlučuju se isto kao i oni što su se na početku stoljeća, nakon dvanaest godina sustavne katehizacije, s ponosom nazivali »liberalcima«.

Ista ili slična stvar događa se s onima koji se intenzivno indoktriniraju u posve drugom smjeru. Nije rijetko da mnoge vjeronaučne skupine obiluju elementima iz drugog »tabora«. Događa se, naime, da kršćanske škole pripremaju aspirante za ateizam<sup>27</sup> kao što atcističke obiluju ljudima koji će

24 Iz govora Josipa Štadlera što ga je u njegovo ime pročitao vikar dr. Antun Jeglič prigodom otvaranja Petog katehetskog sastanka, održanog u Sarajevu od 23. do 24. kolovoza 1897. godine. Usp. časopis *Kršćanska škola* 18,(1897), Ig str. 285.

25 F. HEFFLER, *Prvi sastanak dalmatinskih kateheta u Splitu držan 4. rujna 1907. god.* (Katehetska knjižnica VIII), Zagreb 1908, str. 34-35.

26 *Isto*, str. 33.

27 Povijesna je činjenica da su iz katoličkih škola koje su vodili svećenici i redovnice izlazili vode političkih partija i nadahnutelji svjetonazora koji u mnogočemu isključuju kršćanski pristup životu.

prigriliti kršćanstvo ili će ga u najmanju ruku simpatizirati.<sup>28</sup> Čini se paradokšno, ali je tako.

Je li to razlog da škole treba da mijenjaju svoje nazivlje ili se moraju javno odreći svoga poslanja te priznati svoju neučinkovitost? Bilo bi pretjerano tvrditi da svi sudionici vjerskih skupina odlaze u, za kršćanstvo, neprihvatljive vode ili da će svi aspiranti s ateističkom konotacijom postati vjernici. To nije nikada bilo, niti će biti. Problem je to što veliki dio postulanata uviđa da njihov izbor ili izbor njihovih roditelja odnosno staratelja svjetonazorski nije bio najsretniji. Otuda i veliki otpadi od jedne i druge strane.

Pravdanju problema u crkvenim krugovima želi se doskočiti na najrazličitije načine: tako da se govori o »ljudskim slabostima«, o »neshvaćanju vrednota«, o »prikrivenom neprijatelju«, o »uzvišenosti ponude koja može biti prihvaćena samo od onih kojima je to dano« itd. Otuda i određena potreba za elitnošću, za izdvajanjem, za zatvaranjem, za mesijanstvom, što nužno uzrokuje rascjep unutar tijela Kristova. Pa tako postoje svjesni i manje svjesni, dobri i bolji, dosljedni i dosljedniji, odani i odaniji. Ovi prvi pripadaju obično kleru, a posljednji »Božjem narodu«. S vremenom elitni elementi preuzimaju vodstvo, vlast, a potom dolaze i povlastice, koje će sve više onemogućavati one koji nisu privilegirani. Oni će biti potiskivani, stavljani u drugi plan. Zanimljivo je da oni nikada nisu osjetili potrebu da nasilno povrate oduzete im vrednote i prava. Naprotiv, pasivno su prihvaćali svoj status, s njim se poistovjećivali i činilo im se da nisu mnogo gubili. Taj će mentalitet velikim dijelom ostati i do danas kod mnogih laika, a posebno kod naših srednjoškolaca i radničke mladeži.

## MOGUĆNOSTI RJEŠENJA PROBLEMA

Bilo bi iluzorno zamišljati da je problem katehizacije srednjoškolske i radničke mladeži rješiv bez ozbiljnijeg uviđanja onoga što mu prethodi i onoga što bi trebalo da slijedi poslije toga. Morat će se širiti shvaćanje da proces katehizacije nije i ne smije biti sveden samo i isključivo na primanje pojedinih sakramenata. To treba da bude jasno već prvim polaznicima vjerske pouke koji ne dolaze na vjeronauk samo zato da se pripreme za prvu ispovijed, prvu pričest, krizmu i sl., nego će dolaziti zato da *stalno* rastu u svojoj vjeri, da neprestano dozrijevaju u vjeri da svoj život znadnu i mognu čitati u svjetlu riječi Božje, da cjelokupno događanje oko njih i u njima samima bude znak opipljive prisutnosti Gospodnje, da žive katehizaciju kao proces što ih stalno prati, ne pod vidom obveze, nego kao pomoć u kojoj će nalaziti i nadahnuće i rješenje *životnih* problema. Dakle, katehetski čin ne smije biti nešto nametnuto izvana, obveza koju treba zadovoljiti, propis kojemu se treba podvrći, proces koji ima svoj početak i svoj brz kraj, nego ponuda prilagođena osobi, vremenu i okolnostima, koja će biti prihvaćena

<sup>28</sup> U posljednje vrijeme sve se više čuje da neki vrlo uvaženi ljudi marksističko-ateističkog određenja prihvaćaju kršćanstvo kao alternativu njihovu dotadašnjem pogledu na svijet odnosno njihovu znanstvenom određenju.

jer će njezina korist biti opipljiva, toliko evidentna da bi bilo nerazborito otkloniti je. Učiniti je takvom zasigurno je najteže i najviše što bi se trebalo i moralo, ali odreći se toga nastojanja znači kapitulirati pred evidentnim problemom. Rješenje je u upošljavanju i mozga i srca, u objedinjavanju svih postojećih snaga da se riječ Božja iznovice otkrije kao nešto što čovjeka drži, što ga motivira, što ga oslobađa, čini sretnim i otvorenim prema svemu onome po čemu će biti više čovjek, bez straha da će zbog toga trpjeti Božje veličanstvo.

Taj će se postupak događati na različitim razinama:

1. Na razini Biskupske konferencije trebalo bi da se što prije izradi *plan i program* katehizacije za sve uzraste,<sup>29</sup> da se autoritetom vrhovne instancije dadne na znanje da tu ne može biti samovolje niti prepuštanja samoinicijativi. Unutar tog plana, odnosno konkretnih programa, trebalo bi tako razraditi katehetski proces da se izbjegne svako ponavljanje koje vodi u dosadu te da se predvidi mjesto i uloga svake životne dobi unutar Crkve na koju vjeroučenik ima pravo odnosno koju, prema svojoj dužnosti, ima zaposjesti. Pod tim vidom i sami biskupi, premda su prema funkciji prvi odgovjitelji u vjeri, trebat će poraditi na vlastitoj katehetskoj informaciji kako bi bili i glavni promicatelji prikladnih rješenja, a ne čuvari dobro uhodanog, ali i ne uvijek i najprikladnijeg sadašnjem trenutku.

2. Vjeroučitelji bi mnogo toga imali pokrenuti. Prije svega, pojačati laički element tamo gdje su gotovo isključivi vjeroučitelji klerici i redovnici. Uvođeći pak laike kao osnovne i službene sudionike u katehizaciji, treba da se o stvari dobro promisli kako se ne bi stvarale iluzorne nade i nepotrebna razočaranja. I jedni i drugi (klerici i laici) tijekom svojega studija treba da imaju dovoljno prilike da se upoznaju i da se vježbaju u onome što će im kasnije biti glavna zaokupljenost. Zato neće biti dostatni pojedinačni predmeti kao zasebne cjeline, pojedini seminari, pojedine hospitalizacije. Njihovu cjelokupnu formaciju trebat će tako organizirati da ona bude neposredna priprema za pastoralni rad s ljudima, što znači da će cjelokupno gradivo biti nuđeno pod prizmom katehetske primjenljivosti. Pod tim vidom, vjerujem, naša teološka formacija vapije za posuvremenjem. Svjedoci su tome mnogi studenti koji se vrlo teško snalaze u praksi pa kojiput žale »za izgubljenim vremenom«. Ovdje nije dostatna paušalna procjena njihove muke. Treba da ih ozbiljno shvatimo i bavimo se problemom koji je konkretan i evidentan.

3. Kad imamo u vidu vjeroučenika, naše katehetsko razmišljanje mora računati s tim da oni ne smiju biti samo naslovnici, nego i sudionici katehetskog procesa; treba da budu konzultirani pri izboru programa, metoda, sadržaja, didaktičkih pomagala i sl., a njihova će dob biti okvir unutar kojeg se sve događa, ne obezvređujući želju za samostalnošću, kritičnošću. Valja otklanjati monološki pristup katehetskom činu, stvarati prostor za kreativnost prikladnu njihovoj životnoj dobi i na taj način svjedočiti da je evanđeoska ponuda moćnija od bilo koje ljudske krize.

29 Usporedi naše prijeratne katekizme koji su primjenjivani u školi ili u župi, pa i oni poslije rata, sve do današnjih dana.

4. Na razini vjerničke zajednice treba da se stekne svijest da katehiziranje mladih nije podjeljivanje određene funkcije, nego pitanje o zajedničkoj odgovornosti. Ako je ikada, onda je danas postalo jasno da bez najtješnje suradnje između katehetske dvorane, obiteljskog doma i vjerničke zajednice nema cjelovita odgoja u vjeri. To će reći da osim »službenog« vjeroučitelja postoje roditelji, rodbina, članovi vjerničke zajednice. Ničija uloga ne smije biti prezrena. Sve su jednako važne i potrebne za izgradnju cjelovite vjerničke osobnosti. To pak isključuje zatvaranje u geto vjerničkih događanja. Naprotiv, upravo takav pristup nuka sve katehetske ustanove da proučavaju i naše društvene i religijske prilike, kako bi se pronašao način da se baš unutar njih živi kršćansko-svjedočanski i na taj način pridonosi, zbog samih mladih, određenim promjenama nabolje, koje su nužne i vapiju za inicijatorima.

Iz svega što smo dosada rekli nameće se logičan zaključak: katehizacija srednjoškolske i radničke omladine te općenito mladih pretpostavlja slojevit pristup i višenačinsko prosljeđe ako stvarno želi biti ono što se očekuje od nje. Krajnje je vrijeme da se taj zaključak ostvari na svim razinama.

#### THE PROBLEM OF YOUTH CATECHISATION UNDER CROATIAN CIRCUMSTANCES

There has been a rapid decline in the number of young people who participate in catechism instruction after confirmation. The reasons for this can be found within the young people as well as the teachers. Young people need independence and are highly critical. A monological approach is usually taken in the catechisation of young people. Catechists lack a deeper knowledge of their students. They are unable to catechise creatively. Catechetical speech can be unintelligible to a great extent and does not supply evidence. The Church structure is another factor: there is no sacramental catechesis between confirmation and marriage. Following confirmation, there are only a few functions in which young people can partake. The four services in the Church: kerygma, diaconia, koinonia and liturgia, are not sufficiently differentiated nor are the catechetical programs. At present, no complete catechetical plan has been worked out. The environment is also a contributing factor: multid denominational context, atheistic connotations in the social environment. A comprehensive sociological study of the young people we are attempting to catechise is needed. Under the present circumstances in the Croatian-speaking areas, youth catechisation requires a complex approach to achieve expectations.